ئەو هێزانەی هەڵەبجەیان کرد بە کەربەلا

ئاسۆ بیارەیی
2005-3-15 سوێد

سەرەتایەکی تاڵ

ئەنفال، پراکتیزەکردنی بیروباوەڕی شۆفێنیستی عەرەبییە، دروشمی قڕکردنی نەتەوەکانی تر، بە عەرەب کردنیانە. بەعسی فاشستیش ئاڵا هەڵگر و تەواوکەری ئەو ڕێبازەبوو، کە 1400سال زیاترە لە خاکی نیمچە دورگەی عەرەب سەری هەڵداوە. ئەنفال، چەکی کوشندە و بێهۆشکەری دەستی ئەو مجاهدانەیە کە سوپای بەناو ئسلامیان پێکهێناوە و بوونەتە کاکڵەی مێشکیان.

ڕژێمی داگیرکەری بەغدا، بەرامبەر شاری هەڵەبجە و زۆر ناوچەی تری کوردستان، گەلێک داخ لە دڵ بوو. بۆ بیانوێک دەگەڕا، کە خیرا، سیاسەتی جینوسایدی خۆی جێبەجێبکات و خەڵکی سڤیلەکەی بکاتە دیلی خۆی.
لە ساڵی 1987 وە, گوندەکانی شارەزوری نیزیک شاری هەڵە بجەی وێران کردبوو، تەنها شاری هەڵەبجە، شارۆچکەی خۆرماڵ و بیارە مابوون وێرانیان بکات.
گەرم بوونی پێوەندی سوپایی، پارتییە نەتەوەیەکانی کوردستانی باشور، لە گەڵ سوپای پاسدارانی ئێراندا، ئەو پرۆسەیەی خێراترکرد و ناوچەکانی تری دەسەڵاتی پێشمەرگە، کەوتە بەر هەڕەشەی لە ناوچوون.

نیزیك بوونەوەی ڕۆژانی هێرش

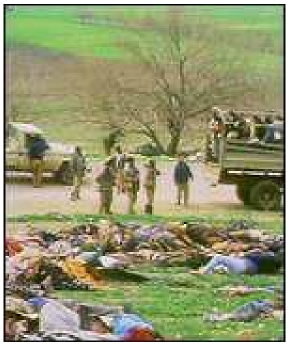

سوپای پاسدارنی ئێران لە گەڵ پێشمەرگەی ئەم لایەنانەی خوارەوە بەم شێوەیە پیلانیان داڕشتبوو:-
- هێزێکی ینک لە گەڵ سوپای پاسداراند، بۆ چاوساغی و کاری سوپایی، - لە ناوچەی هاوار، شنروێ و ناوشاری هەڵەبجە دانرابوو.
- هێزێکی پارتیی، بۆ هەمان مەبەست، لە گەڵ سوپای پاسداراندا بۆ گرتنی ناوچەی هەورامان.
- هێزێکی حسک، بۆ هەمان مەبەست، لە گەڵ سوپای پاسدارندا بۆ گرتنی ناوچەی سورین و شارەزور و بۆ داخستنی ڕێگەی کشانەوە لە پردی زەڵم.
- هێزی ئیسلامیش، بە سەرکردایەتی مەلا عەلی، لە گەڵ سوپای پاسداراند بۆ هەمان مەبەست.

شەوێك پێش هێرش- 1988/3/11

بنکەیەکی پێشمەرگەکانی حشع، لە گوندی مۆردین، باشوری شاری هەڵەبجە، لە لایەن هێزێکی گەورەی (پاسداران و ینک) وە ئاگادار دەکرێتەوە کە دەبێ بنکەکەیان چۆڵ بکەن، لەو ناوچەیەدا نەمێنن. یەکەمجار پێشمەرگەکانی حشع ڕازی نابن و توڕەدەبن. پاسدارەکان هەوڵدەدەن بەپارە فریویان بدەن. دیسان پێشمەرگەکان توڕدەبن و هەڕەشەی تەقەکردن و پوچەڵ کردنەوە پیلانەکانەیان لێ دەکەن. لیرەدا هێزەکەی ینک، دەکەوێتە وتوێژ و ناچار هێزی ناو بنکەکەی حشح، خۆی دەکات بە دوو بە شەوە و بەرەو شاری هەڵەبجە، دەکەوێتە ڕێ.
شەوی 11 لە سەر 12 ی **3** ی1988 هەمان هێزی حشح، هێزێکی گەورەی سوپای پاسدارن و ینک، لە ناو شاری هەڵەبجە دەبینێت. هەر ئەوە شەوە دوای کاتژمێری 2 شەو، زۆربەی شوێنەگرنگەکانی شار دەگیرێت. هێزەکانی تریش، بەپێی نەخشەی ئۆپەراسیۆنەکە، شوێنەکانی تر دەگرن.

ڕۆژی 1988/3/12

شار بەتەواوەتی دەکەوێتە ژیر کۆنترۆڵی هێزی سوپای پاسدارانەوە و هێزەکەی ینکیش، بانک، پۆلیساخانە و زۆربەی دائیرەکانی میری دەگرێت. هێزێکی پاسداران و پدک، ناوچەی هەورامان داگیردەکەن. هێزەکەی حسکیش، لە ناوچەی

شارەزور و سورێن و پردی زەڵم، پشتی هێزە ڕاکردوەکەی سوپای عیراق دەگرن و ڕۆژی 1988/3/14 ئەو پردە دەتەقێننەوە، کە تاقە ڕێگەی بەستنەوەی شاری هەڵەبجەیە بە شارۆچکەی(سەیدسادق)وە. تەنانەت دەبێتە شەڕی قەمە لە تەپەکورە و نیزیک *شارۆچکەی خۆرماڵ*، لە نێوان هێزەکانی ئێران و عیراقدا.

کیمیا باران کردنی شاری هەڵەبجە

چوار ڕۆژ بە سەر داگیرکردنی شاری هەڵەبجەدا، لە لایەن داگیرکەرێکی دواکەووتووەوە و هێزی پێشمەرگەی ئەو پارتییە ناوبراوانەوە تێ دەپەڕێت. ڕژێم بەردەوام ناوشار بە تۆپ و چەکی قورس وناپاڵم بوردومان دەکات. سەعات 11نیوەی نیوەڕۆی 1988/3/16، نۆرەی بۆردومانی کیمیاوی شار، دەست پێ دەکات و بەهەزارەها کوردی سڤیلی ئەو شارە دەکوژرێت و بریندار دەبن، سەدەهای تریش وێڵ و سەرگەردان.

ئەو ڕاستیانەی کە دانیشتوانی سڤیلی هەڵەبجە دەیزانن.

- خەڵکی سڤیلی شار، کە دەبینن شارەکەیان لە دوکەڵ و ئەڵاهوئەکبری پاسداراندا ووندەبێ، ترسی هیرشی فرۆکەیان لێ دەنیشێت و بەرەو دەرەوەی شار هەوڵ دەدەن خۆیان ڕزگاربکەن. بەداخەوە پێشمەرگەکانی ینک. پدک، حسک و ئیسلامی، ڕێگەیان نادەن و بەرەو شار دەیان گێرنەوە. هەندێکیشیان سوکایەتیان پێدەکرێت و تەقەیان بەسەردادەکرێت. نمونەیەکی زیندوو، کەریمی کارەبا، کە دوای گەڕانەوە ی بۆ شار، بە ماڵ و منداڵەوە، گازی ژەهراوی دەیخنکێنیت.

بیانوی ئەوپارتییانە ئەوەبووە، کە گوایا، گفتی دروستکردنی دەوڵەتی کوردیان، دوای ڕزگارکردنی شاری هەڵەبجە، لە ئێرانییەکانەوە وەرگرتووە.

- دەرکردنی مولازم خالد، کە مودیر ئەمنی هەڵەبجەبوو، لە لایەن پیاوەکانی ڕژێمەوە، کە لە ریزەکانی حسک پێشمەرگەبوون.

- تاڵانی کردنی ماڵ و حاڵی خەڵکی، لە لایەن سوپای پاسدارانی ئێرانەوە و هەندێ پێشمەرگەی، ینک، پدک، حسک و ئیسلامی، کە ئۆپەراسیۆنی داگیرکردنی شاری هەڵەبجەیان لە ئەستۆدابوو.

- ڕوتکردنەوە و بڕینی دەستی کچان و ژنانی شەهیدبوو، لە بلەقەوی و بناوێڵە و عەنب لە لایەن هەندێ پێشمەرگەی ئەو لایەنانەوە.

- شەهیدبوونی 70-72 پێشمەرگەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان (کۆمەڵە) و ئاگادار نەکردنیان لە هێرشی ئاخوندان.

کارەساتی هەڵەبجە و ئەزمونەکانی

سەرکردەکانی بزوتنەوەی باشووری کوردستان، لە بەر ئەوەی بڕوایان بەهێزی جەماوەر بۆ شۆڕش نەمابوو و تەنیا بیری مانەوەی خۆیان، لە بەر دووبەرەکی و نەخۆشی تری ناو پارتییەکانیان، ئامادەبوون لە گەڵ دڕەندەترن داگیرکەرانی کوردستاندا، بۆ لە ناوبردنی یەکتری، هاوکاری بکەن. سیاسەتی ئەم نا ئەو، دوژمنی دوژمنکەم دۆستمە، پێگەی جەماوەری پێ لاوازکردبوون.

داگیرکەرانی کوردستان، ئەم ڕاستیانەیان باش دەزانی، لێ حکومەتی ئێراق توانی 360 هەزار جاش ئۆرگانیزەبکات و تۆڕێکی سیخوڕی لە ناو سەرکردایەتی و پێشمەرگەکانی پارتییە کوردییەکانی باشوردا دابمەزرێنێت. ڕژێمی

ئاخوندی ئێرانێش هەروەها، هەزارەها ئیتلاعاتی خزانده ڕیزەکانیانەوە. بۆ ڕۆژێکی وەکو گرتنی شاری هەڵەبجە، بە چاکترین شێوە بە کاری هێنان.

بەڵکو دوای 18 ساڵ، تا ئەمڕۆش بێ بڕوایی و دووبەرەکی سەرکردایەتی بزوتنەوەی باشوری، بەرامبەر داگیرکەران، وەکو دارێکی ڕزیوی لێکردوون. لە ئامانجە پیرۆزەکانی گەلی کوردستانی باشوری، لە ڕزگاری و سەربەخۆیی دووری خستونەتەوە. دۆڕاندنی شاری کەرکوک و ناوچەکانی تر، زیندوترین نموونەی مێژووییە.
شوێنی جوگرافی شاری هەڵەبجە وا هەڵکەتوە، کە لە زۆر لاوە سنووره لە گەڵ ئێران و سەدەها ڕێگەی هەیە. لێرەشدا، پارتییە نەتەوەییەکانی کوردستان، بێجگە پاسۆک، بۆ شاردنەوەی وابەستەیی خۆیان بە سوپای ئاخوندانەوە، ئەو مافەشیان نەدا بە خەڵکی شاری هەڵەبجەی شەهید، کە خۆیان ڕزگاربکەن. گرنگتر لەوە، سەرکردایەتی کوردستانی باشور باش دڵنیابوو، کە ڕژێمی سەدام فاشستە و ئامادەیە پەنا بۆ هەموو جۆرە چەکێک بەرێت. لە مانگی 2 ی هەمان ساڵدا، چەکی کیمیاوی دژی سەرکردایەتی ینک بەکارهێنا، بەهاری 1987 لە دۆڵی قەرەداغ و شوێنی تر.
گازی کیمیاوی 1988/3/16 بە سەر شاری هەڵەبجەدا کرا ، بەڵام لە پراکتیکدا شەوی 11 لە سەر 1988/3/12 شار گیرابوو، واتە دوای چوار ڕۆژ، ئەوسا بوردومانی کیمیاوی دەستی پێکرد، هەندێ هێزی ئەو پارتییانە هێندە سەرقاڵی تاڵان بوون، گیانی شۆڕشگێریان لە دەست دابوو و پێیان وابوو فەتحی بە غدایان کردووە، بە مەرجێک دەیان توانی دانیشتوی بێ تاوانی شاری هەڵەبجە لە گەورەتین کارەساتی مێژوویی لە ماوەی ئەو چوار ڕۆژەدا ڕزگار بکەن.
بە پێچەوانەوە، فاشستێکی وەکو مولازم خالد کە مودیر ئەمنی هەڵەبجەبوو و سەدەها سیخوری تریان دەرکرد، کە دەستیان لە کوشتن و ئەشکەنجەدانی گەلی کوردا هەبوو.

ڕاستە دەبێت عەلی کیمیاوی و پیاوکوژەکانی سەدام بخرێنە بەردادگا، با هیچ نەبێت ئەو پارتییانە(پدک. ینک، حسک و ئیسلامی) کە بوونە چاوساغی سوپای پاسداران بە خۆیاندا بچنەوە، دان بە هەڵەی خۆیاندا بنێین، کە بە گەلی کوردستان، لە شاری هەڵەبجە و شوێنەکانی تری کوردستاندا(حاجی هۆمەران، لێدانی باباگرگر ساڵی 1987، پێنجوێن) کردیان.

ئایا پارتییە نەتەوەییەکانی باشووری کوردستان گوێ دەدەنە مێژوو؟

18 ساڵ دوای کارەساتی دڵتەزێنی هەڵەبجەو ئەنفال، گەلی باشووری کوردستان ، بە ناسکترین ساتیدا تێ دەپەڕێت، دیسان بە داخەوە کە سەرکردایەتی کورد، سەرقاڵی دروستکردنەوەی ماڵی داگیرکەرێکە، کە تا نوکەش، پاشماوە ئەو ڕژێمە، بڕوا بەمافی گەلی کورد ناکات. هێشا وەکو کۆتایی شەستەکان، ناکۆکی نێوان دوو زلهێزی کوردی، مافەکانی کورد، لە لیتاوی بێ هیوایەکی قوڵدا دەچەقێنیت.
تا نوکەش، بزوتنەوەی کوردستانی باشور، نە یتوانییەوە، خۆی ڕێک بخات و بایەخ بە کارەساتی ئە نفال و قوربانیەکانی بدات.

داگیرکەران و لێدانی هەڵەبجە

هەردوو ڕژێمی داگیرکەری، عێراق و ئێران، بە لێدانی شاری هەڵەبجە، گەورەترین ئامانجی هاوبەشی خۆیان وەدەست هێنا. ئەمەش لاوازکردن و ترساندنی بزوتنەوەی باشور و ڕۆژهەڵاتی ڕزگاری خوازی گەلی کوردستان. لە لایەکی تریشەوە خاڵی وەرچەرخاندی شەڕی عێراق-ئێران بوو، کە بە زیانی کورد گەڕایەوە، بە پێجەوانەی بۆچونی سەرکردایەتی بزوتنەوەی باشوری کوردستانەوە، کە دەیوت هەڵگیرساندی شۆڕشی جەماوەری پرۆسەیەکە، کە هەرگیز لە دایک نابێت، کە شەڕی عێراق-ئێران قازانجی کوردی تیایە. هەمووشمان بینیمان، کە ئەنفال چیکرد و سەرکردایەتی کورد هەڵوێستی چی بوو، بزوتنەوەی کوردستانی باشور، بە کام چارەنووس گەیشت.

تێبینی/بۆ ڕاستی زانیاری ناو ئەم باسە، پرسم بەم کە سانەش کراوە، کە ڕاستەوخۆ لە ناو گەرمەی کارەساتەکەدا بوون: -
عومەر موحەمەد مەحمود هەڵەبجەیی
هیوا موحەمەد مەحمود هەڵەبجەیی
تەها خوسرەوی
تاڤگە
چەند کەسێکی تر